

Konverze a zahalování u českých konvertitek k islámu

Czech converted women to Islam and their veiling

Mgr. MICHAELA DAVIDOVÁ

Ústav etnologie, Filozofická fakulta Univerzity Karlovy
nám. Jana Palacha 2, 116 38 Praha 1; e-mail: davidova.misa@gmail.com

ABSTRAKT:

Tato práce se zabývá českými konvertitkami k islámu, ženami, které se narodily a byly vychovány v České republice. Text se soustředí na zahalování v české společnosti. Celý výzkum je postaven na kvalitativním antropologickém výzkumu a podložený osobními výpověďmi a životními příběhy mých respondentek. Jejich výpovědi jsou dávány do souvislosti s teoretickým rámcem a výzkumy zabývajícími se konverzí v evropských zemích a USA.

KLÍČOVÁ SLOVA:

Islám, žena, zahalování, náboženství, móda, konverze, šátek, hidžáb

KEYWORDS:

Islam, woman, veiling, religion, fashion, conversion, veil, hijab

Tento výstup vznikl v rámci zastřešujícího projektu Specifického vysokoškolského výzkumu 2018 – 260484 řešeného na Filozofické fakultě Univerzity Karlovy.

ÚVOD

Následující text se zabývá konverzí a zahalováním u českých konvertitek k islámu a vychází z mého kvalitativního antropologického výzkumu, který jsem prováděla v rámci bakalářské a diplomové práce. Výzkum započal již v roce 2011 a i nadále v něm pokračuji. Celkem bylo do mého výzkumu prozatím zapojeno 28 respondentek různého věku, vzdělání, socioekonomického pozadí a předchozího náboženského vyznání. Jedná se o ženy, které byly vychovány a vyrůstaly v českém, potažmo západním sociokulturním prostředí. Konverze a místo, kde ženy vyrůstaly, je jediné kritérium, které respondentky musely splňovat. Do výzkumu byly zařazeny také ženy, již v době rozhovoru žily v zahraničí, ale měly žitou zkušenost s praktikováním islámu v České republice.

Jména dotazovaných byla z důvodu zachování identity a s ohledem na citlivé údaje změněna.

METODY SBĚRU DAT

Respondentky jsem získávala především skrze sociální sítě, kde jsem se snažila jak sama aktivně oslovovat jednotlivé ženy, tak jsem také například skrze již získanou respondentku napsala inzerát na soukromé stránky, kde se české konvertitky k islámu virtuálně setkávají. Dále jsem použila také metodu Snow ball (Bernard 2006: 193) díky níž jsem získala dalších několik respondentek.

Přibližně od roku 2015 jsem zaznamenala u respondentek větší míru opatrnosti a nevoli poskytovat osobní rozhovory. Sama jsem vnímala, že situace se v otevřenosti vůči veřejnosti změnila přibližně od počátku roku 2015. Sama bych tento hraniční bod označila jako útok na francouzskou redakci Charlie Hebdo a následnou migrantskou krizi, která byla nejsilnější na přelomu let 2015 a 2016. V roce 2015 a do poloviny

ABSTRACT:

This paper is about Czech women who converted to Islam, about those, who were born and raised in Czech Republic. This text focused on veiling in Czech society. The whole paper is built on qualitative, anthropological research and is backed up with personal testimonies and life stories of my respondents. Their testimonies are compared to theories concerning conversion and compared with researches about Islam converts in different European countries or United States of America.

roku 2016 jsem měla znatelný problém se získáváním respondentek.

Toto opatrné jednání ze strany českých konvertitek jsem nezaznamenala pouze já. Podobný jev vyzoroval také výzkumný tým PhDr. Daniela Topinky, Ph.D v rámci výzkumu pro knihu Muslimové v Česku – etablování islámu a muslimů na veřejnost. (Topinka 2016)

Rozhovory s respondentkami, probíhaly ve formě osobního setkání, tak také formou video-rozhovoru. Většina rozhovorů trvala v délce od jedné do tří hodin a s některými respondentkami jsem provedla rozhovor opakovaně. Video-rozhovor jsem shledala jako velice praktická vzhledem k časovému i vzdálenostnímu možností, jak mě jako výzkumníka, tak respondentek. Umožňuje provést rozhovor kdykoli během dne, což uvítalo mnoho z mých respondentek, jelikož některé měly malé děti a svůj denní rytmus musely přizpůsobit jejich potřebě. Sama jako výzkumník jsem tuto možnost video-rozhovoru také ocenila, jelikož některé z mých informátorek bydlely v rámci České republiky na hůře logisticky dostupných místech a některé z nich v době rozhovoru pobývaly v zahraničí. Vzhledem k zvukovému i obrazovému přenosu byl rozhovor dostatečně autentický a měl pro mě mnohem větší hodnotu než například dotazníkové šetření.

Rozhovory byly vedeny formou polo-strukturovaného rozhovoru se zaměřením na biografické vyprávění. Ke každému z rozhovorů jsem připravila sadu otázek, na které jsem chtěla získat odpovědi, zároveň jsem ponechala respondentkám dostatečně velký prostor, aby se mohly volně rozmluvit na témata, která je v danou chvíli napadnou, a připadá jim důležitá. Respondentky jsem tak během rozhovoru svými otázkami pouze vedla a snažila se udržet v daném tématu.

V rámci rozhovorů se každá z respondentek již při oslovení dozvěděla, k čemu bude provedený rozhovor sloužit. Při samotném rozhovoru jsem opět s respondentkou probírala cíl rozhovoru a samotné práce. Po odsouhlasení jsem se dotázala na svolení s nahráváním rozhovoru. V případě souhlasu s nahráváním jsem vždy použila dvě nahrávací zařízení. Při osobním setkání se jednalo o diktafon a diktafon v mobilním telefonu a při skypového video-rozhovoru jsem použila diktafon nebo diktafon v mobilním telefonu a program nainstalovaný v počítači.

Respondentkám jsem také sdělila, že jejich identita bude anonymizována v té míře, že bude změněno jejich jméno za smyšlené a dále nebude uvedeno konkrétní místo současného pobytu či město, ve kterém vyrůstaly. Tyto skutečnosti budou vždy opsané, tak aby měly v kontextu vypovídající a relevantní hodnotu, ale zároveň stále zachovaly anonymitu respondentky.

MEDAILONKY INFORMÁTOREK

Níže budu komparovat výpovědi mých informátorek s teoretickým ukotvením tématu. V této části tedy uvedu k respondentkám základní informace, které budou sloužit k lepší orientaci v následujícím textu a zároveň je zkonkrétní jako osoby.

Renata: V době rozhovoru 21 let, oficiální konverze v 19 letech. Studentka vysoké školy. Rodina ateistická. Šátek začala nosit nejdříve pouze v Praze, kde studovala, postupně přešla k zahalení i v rodném městě a nepřetržitěmu nošení.

Lýdie: V době našeho rozhovoru 30 let, k islámu konvertovala ve svých 27 letech. Pochází z ateistické rodiny. Čtyři roky před konverzí k islámu se začala, jak sama uvedla, duševně rozvíjet a začala se v obecném hledisku zajímat o víru. V době rozhovoru pracovala na zahraniční ambasádě. Šátek začala nosit postupně, nejdříve pouze s kamarádkami, oficiálně a nepřetržitě se stal její součástí po její konverzi, po narození dítěte a především v souvislosti s negativním uchopením tématu ve společnosti od šátku postupně opět upouštěla.

Blanka: V době našeho rozhovoru jí bylo 27 let, vrcholný zájem o islám ve 22 letech. Jako mladší inklinovala k buddhismu. Rodiče jsou dle jejích slov agnostikové, jako malá chodila do pravoslavného kostela. Nad samotnou konverzí se rozmýšlela tři roky. Šátek nosí, pouze když jde do mešity. V době rozhovoru studovala vysokou školu.

Ludmila: V době našeho rozhovoru jí bylo 23 let a studovala na vysoké škole. Otec je křesťan. K oficiální konverzi došlo v 18 letech.

Šátek začala nosit ihned po maturitě, tedy v roce 2010. Od roku 2011 je provdána, její manžel je také konvertita, francouzské národnosti. Nosí jak šátek, tak abáje.

Vendula: V době rozhovoru jí bylo 27 let. K zájmu o islám ji přivedl její muslimský manžel v momentě, kdy zvažovala křesťanství. Konvertovala po ročním intenzivním studiu islámu a porovnávání s křesťanstvím. Babička je křesťanka, nukleární rodina je ateistická. Zahalovat se začala půl roku po konverzi a šátek je již její nedílnou součástí.

Eva: V době našeho rozhovoru jí bylo 25 let a hledala si zaměstnání na plný úvazek. V roce 2012 se odstěhovala za práci do Egypta, kde také konvertovala k islámu. K víře v Boha rodiči vedena nebyla. Má dvě děti, které jsou v péči jejího prvního manžela. Šátek začala v Egyptě nosit ihned po konverzi. V době rozhovoru nosila šátek v České republice dle okolností a situace, jelikož její rodina o konverzi nevěděla.

Anna: V době našeho rozhovoru bylo Anně 23 let. Pochází z křesťanské, nepříliš praktikující rodiny, a sama byla křesťankou. Konvertovala ve 22 letech. V době rozhovoru studovala na vysoké škole a pracovala v rodinné firmě. V současné době žije v zahraničí se svým muslimským manželem. Od nenošení šátku přešla k plnému nošení a v zahraničí nosí i niqáb.

Pavla: V době rozhovoru bylo Pavle 28 let. O islám se začala zajímat ve dvaceti šesti letech, a to po návštěvě Egypta. K oficiální konverzi v době rozhovoru ještě nedošlo. Rodina je nevěřící. Pracuje jako sestřička na psychologické ambulanci, kde šátek nenosí. Ovšem mimo práci a domov zahalení praktikuje.

Martina: V době rozhovoru jí bylo 33 let. O islám se začala zajímat, když jí bylo 19 let a pracovala v Anglii jako au-pair. Rodiče ateisté. Konvertovala po sedmi letech zájmu o islám. Šátek zařadila do svého každodenního života přibližně rok po oficiální konverzi. Martina žije trvale v Anglii.

Hedvika: V době rozhovoru jí bylo 38 let, konvertovala ve 37 letech. Má vysokoškolské vzdělání. Pracovala jako ekonomka. Má 2 děti z předchozího manželství. Před konverzí byla biřmovanou katoličkou.

DŮVODY KONVERZE

Z mého dosavadního výzkumu vyplynuly dva hlavní motivy konverze, dle kategorií Jamese R. Loflanda a Normana Skonvda (Lofland & Skonvd 2001: 375–382) a to Intelektuální motiv, u něž je hnacím motivem zvědavost, jde o hledání smyslu života, hledání odpovědí na existencionální otázky, zájem o náboženství jako takové a hledání sebe sama. Konverzi předchází načítání literatury, jedná se

o sebe-konverzi s minimálním tlakem sociálního okolí.

Romantický motiv je pak motiv vedený z velké části emocemi, nejčastěji tedy poznání člověka, ke kterému chováme silné city a díky němuž konvertujeme. Zde je sociální tlak již středně silný. (Lofland & Skonvd 2001: 375–382) U mých respondentek se zpravidla jednalo o seznámení se s mužem – muslimem.

U respondentek, u nichž byl prvotní motiv romantický, vždy došlo ke skloubení s motivem intelektuálním. Vždy tedy docházelo k načítání literatury, studiu islámu. Snaha získat co nejvíce dostupných informací před samotnou konverzí. U žádné z nich nedošlo k rychlé spontánní konverzi.

ZAHALOVÁNÍ V ZÁPADNÍM KONTEXTU

Muslimský šátek, neboli hidžáb, což je jedna z nejčastějších forem muslimského šátku nošeného v západních zemích, se stal velmi skloňovaným ve spojitosti s islámem. V očích Evropanů je velmi silným symbolem samotného islámu. El Guindy - egyptská antropoložka věnující se tématu zahalování, jak z perspektivy etymologické, historické, tak také z vlastních antropologických výzkumů, uvádí, že se šátek stal do značné míry nejen symbolem islámu jako takového, ale především utlačování a nesvobody žen, politického smýšlení, mnohdy až terorismu. Západním feminismem je závoj vnímán jako kontroverzní a provokativní symbol patriarchálního útlaku žen. (El Guindi 1998: 3)

Díky symbolům jsme schopni se orientovat v našem světě. Individuální pocit sounáležitosti v určitém společenství je vázán na společně prožívané symboly. Na jejich základě myslíme v jednotlivých kategoriích, ale ty nejsou vázány pouze na jednu významovou rovinu. Zvláště v oblasti odívání je hranice mezi symboly velmi pohyblivá. Teoreticky se v osobní symbol může změnit každý předmět, neboť podstatou symbolu je to, že reprezentuje více nežli pouze to, co znázorňuje. Záleží vždy na míře srozumitelnosti sdělení pro daného příjemce. (Skarlantová 2007: 15)

Jedna z mých respondentek se k symbolice šátku vyjádřila takto:

Blanka: „*Je to prostě symbol, dřív mi třeba přišlo, že ty lidi na to koukali, jakože zašátkovaná ženská je utlačovaná, spíš na ní koukali tak jako na chudinku. Ale dneska po všech těch, já nevím, mezinárodních incidentech, tak už na tebe koukají jako, fuj špíno, vypadni... Neříkám, že všichni, to samozřejmě ne, ale setkáš se s tím. Stejně tak najdu utlačovanou ženskou tady.*“

Poté uvedla symboliku šátku, jakou má pro ni samotnou:

Blanka: „*Ten šátek je spíš takovej jako symbol ty víry, já ho neberu jako tu ochranu, ale jako že takový to, takovou jako metu, to, čeho by ta ženská měla dosáhnout, co by měla dodržovat. Je to taková jako ikona krásy, víš, co tím chci jako říct.*“

Zahalení ženy by především mělo symbolizovat její hlubokou náboženskou víru v Boha a její odhodlání v náboženské sféře.

Některé informatorky ve výzkumu Kate Zebiri, která je britskou antropoložkou a věnuje se tématu konverze u britských konvertitek k islámu, uvádí, že rozhodnutím nosit šátek posilují svou náboženskou islámskou identitu a zvyšují tím svůj pocit sebevědomí. Šátek je již jejich součástí, tvoří jejich identitu a to, kým jsou. Hidžáb u mnohých z nich dokázal zvýšit pocit hranice mezi nimi a nemuslimy a zároveň posílit jejich pocit sounáležitosti s muslimy. (Zebiri 2008: 108) Je ale nutné si uvědomit, že na jedné straně mohou tyto ženy s šátkem budovat novou silnou náboženskou identitu, ale na druhé stranu ztrácejí svou vizuální identitu. Protože zahalené, bez ohledu na to, jestli nosí pouze hidžáb nebo plné zahalení změní se tím jejich dosavadní vizuální podoba.

Ludmila: „*Já se v tom cítím pohodlně, je to šátek a je to moje součást, prostě jako když nosím kabát, svetr, prostě je to součást mě.*“

Lýdie: „*Ale vlastně ten šátek se nosí taky proto, aby nás ty lidi poznali, ta holka má na hlavě šátek a je muslimka, tak se k ní budeme chovat určitým způsobem, protože to je muslimka. Je to určitý potvrzení určitého statusu v té společnosti. Ono to má opodstatnění i z toho důvodu. Já jsem například zaznamenala, že když jsem ho začala nosit, tak se ke mně lidi začali chovat líc v různých situacích, tak jako uctívěji, nevím z jakého důvodu, do hlavy jim nevidím, hlavně třeba chlapci a nebyli to ani muslimové, podrželi mi dveře, pouštěli mě sednout. Na ty lidi to určitě vliv má a mě to dává určitý status v té společnosti.*“

Obecně je z výpovědí mých respondentek patrné, že zahalení v jejich životech vyvolalo značnou změnu, ke které se každá stavěla po svém a u každé z nich trvala různě dlouho. Některé mé respondentky se začaly zahalovat ihned po konverzi, jiné potřebovaly čas na to udělat ve svém životě tuto vizuální změnu, jedna z mých respondentek se zahaluje například pouze v zahraničí, některé z konvertitek k zahalování dosud nedospěly a možná nedospějí nikdy.

Jedna z mých respondentek si vyzkoušela například jeden rok muslimkou na zkoušku:

Lýdie: „*V podstatě já když jsem se rozhodla, že ten islám mě zajímá a že jako chci být muslimka, tak jsem si říkala, jestli já to vůbec dokážu,*

jestli to jako jde. Jako nejíst vepřový a postit se v ramadánu a modlit se pětkrát denně. Tak já jsem si jako říkala: jak já to tu budu dělat. Vždyť to ani není možný tady v Čechách. Tak jsem se rozhodla, že si dám takovej jako zkušební čas. Takže já jsem se jako jeden rok postila v ramadánu, ještě než jsem byla muslimka, protože jsem prostě potřebovala zkusit, jestli to vůbec jde. Samozřejmě jsem přestala pít alkohol a jíst vepřový a snažila jsem se postupně ten životní styl upravovat a zkoušela jsem, co jako zvládnu. V té době jsem samozřejmě chodila do práce a šátek jsem do práce nenosila. Protože jsem nechtěla, v té práci je to vždycky jako problematický. No ale nosila jsem ho třeba ven s kamarádkama, když jsme šly o víkend s muslimkama, tak jsem ho už nosila, abych si tak jako pomalinku zvykala. No a potom já jsem vlastně odjela konvertovat do Istanbulu. Protože tehdy jsme se s jednou kamarádkou rozhodly, ona byla také ve stejné fázi jako já, že tomu jako musíme dát nějaký šmrnc, že to nejde prostě jen tak doma v obýváku... Celý ten víkend byl tak úžasný, člověk z toho byl takovej jako povznesený, a to bylo jakoby poprvé, co jsem dlouhodobě nosila šátek. Protože já jsem tam odjela a říkala jsem si tak jako když už jedu do muslimský země, chci přijmout islám, tak budu nosit šátek celý víkend. Takže když jsem tam přijela, tak jsem si vzala šátek, celý ty tři dny jsem tam chodila v šátku, bylo to úžasný, strašně se mi to líbilo. No a jak jsem tam přijala ten islám, tak mě se tam už ten šátek nechtěl sundávat. Já už jsem prostě nechtěla. Už jsme si říkala, já už prostě nemůžu jít ven bez šátku. To byl tak moc silný pocit. Už i na letišti jsem jela v šátku. Přesto, že jsem měla v pase fotku bez šátku, tak jsem si jako říkala ty jo, tak mě jako zavrou nebo co, ale že to risku. Samozřejmě oni to neřešili. Doletěla jsem do Prahy v šátku a šla jsem v něm i do práce.“

V několika případech jsem vyzorovala načasování nošení šátku do nové životní etapy. Ženy a dívky se tak dostaly do nových situací, mezi nové lidi, kteří je neznali před tím, než začaly šátek nosit. Ony tak mohly začít od začátku jako nové osobnosti. Jednalo se například o přestěhování se do jiného města, anebo jako u Marty například o nástup do nové školy.

Martina: „*Jako full time hidžáb jsem začala nosit asi rok po oficiální konverzi. A to jsem se rozhodla proto, že jsem se vrátila z práce zpět do školy na postgraduál. Řekla jsem si, že mám nový začátek a v té škole mě nikdo nezná, tak si prostě budou myslet, že ho nosím pořád.*“ Dále jsem se ptala, jaký je její postoj k zahalování? „*Je to svobodná volba ženy. Avšak šátek a umírněné oblečení je více o tom, že je žena rozlišena jako*

muslimka než to, že je cudná.“ Jako další z otázek jsem se ptala, jak se v šátku cítí? „*Naprosto přirozeně. Bez něj se cítím nahatá.*“

Všechny mé respondentky se jednoznačně neshodují ani na tom, zda je nezbytně nutné nosit šátek. To se také zrcadlí v praxi samotné. Všechny do jedné se však shodnou na potřebě a nezbytnosti skromného oblečení, které není vyzývavé a obepínající. Některým z nich tato forma zahalení stačí a šátek nenosí a vnímají ho jako pomyslnou vyšší metu.

Je potřeba si uvědomit, že všechny tyto ženy k zahalování přistupují dobrovolně a z vlastní iniciativy, se západním sociokulturním pozadím. Ač v jejich rozhodování může hrát roli muslimský partner, vzorek mých respondentek, vykazoval velkou míru tolerance od svých muslimských partnerů, kteří ponechali rozhodnutí na nich samotných. Mnohé z mých respondentek se také začaly zahalovat ještě před tím, než poznaly své muslimské partnery.

Část respondentek v mém výzkumu si také oblíbilo svobodu, jakou jim zahalení nabízí v podobě ušetřeného času před odchodem z domu. To ovšem neznamená, že by o sebe nepečovaly a nechtěly být krásné. Obvykle to, co nosí západní ženy ven, si ony oblečou doma pro své partnery a rodinu.

Z výpovědí mých informatorek byl také patrný rozdíl k přístupu v zahalení v menších městech a v Praze, kde některé z nich částečně nebo trvale žijí. Některé mé informatorky nenosí šátky ve svých rodných městech, což má přímou souvislost také s jejich rodinami, které o jejich konverzi například neví anebo se k zahalování nestaví kladně. Dále k tomu také přispívá fakt, že mnoho z mých respondentek žije v Praze, která je podstatně multikulturnější a anonymnější, než jiná česká města, proto pak dochází k obavám z nošení šátku v jiných městech mimo Prahu. Samotné respondentky také nechtějí svým rodinám ubližovat v důsledku svého zahalení a vyvolávat tak konflikty.

Blanka: „*Jako slyšela jsem názory, že to sem jako nemáme tahat, že jestli se nám to líbí, ať mi si táhneme tam. Že tohle je země Čechů a že nikdy to tady takhle nebylo, tak říkám, že to brambory a rajčata taky ne, že jo. Takže já prostě nevím. Moje prababička ta prostě nikdy bez šátku ven nevyšla, protože to by bylo skoro sprostý a to by nemohla jít ven. Jeptišky si taky halej hlavu a všechny ty kroje, ty to mají taky. Tady to ale nevyšvětlíš, na to se už zapomnělo. Říkám, že to tady ztrácí smysl. Proto ho budu nosit, až budu pryč. Kde to bude plnit svoji funkci, kde to bude ocenitelný, Já se chci cejit dobře.*“

Anna: „*Já šátek nosím prakticky pouze v arabských zemích, tady šátek nemůžu nosit díky tomu, že naši jsou jakoby známí podnikatelé,*

tady v našem kraji. Kdybych šátek nosila, tak by z toho byly problémy. Jako že kvůli nim jsem prakticky řekla, že šátek nebudu nosit, ale kdyby to bylo na mě, tak já ho nosím. Já ho nosím vlastně v Egyptě, v Bahrajnu, já teda mám snoubence v Bahrajnu, takže jakoby tam, tam ho nosím prakticky pořád. Takový ten klasický hidžáb. Já nosím aspoň takhle dlouhý rukáv a šátek kolem krku, dlouhé gatě. No jako pokud by to šlo, tak bych nosila šátek i tady v České republice, vůbec by mi to nevažilo, jako jestli by se na mě lidi dívali, mě je jedno, co si myslejí lidi kolem. Je to můj život a tak.“

Přibližně 4 roky po našem rozhovoru jsem Annu viděla nosit šátek i v České republice, když byla na návštěvě u rodičů.

NIQÁB

Menšina konvertitek, která se rozhodne pro nošení niqábu, tak učiní z náboženských důvodů, a proto je nelze řadit do stejné kategorie jako ženy například z Perského zálivu, které tak činí, jelikož je to součástí jejich kulturní tradice. Zkušenosti s nošením niqábu či burky rozhodně nemají všechny mé respondentky. Jedná se o plnou formu zahalení, které mnohdy působí již příliš odvážně či radikálně.

V mnoha postojích se shodují i s výpověďmi komparovanými se zahraničními výzkumy. Například respondentka Zebiri uvádí: „Pokud nosíte niqáb/burku nikdo vás nemůže soudit, nikdo neví, jaké máte vlasy a jaké oblečení máte pod abáji, nikdo nepozná, zda jste z chudé anebo z bohaté rodiny. Jste sestry, jste muslimky a to je to, na čem záleží.“, či další: „Je to, jako byste přestali mít lidskou identitu v momentě, kdy si na sebe vezmete niqáb. Víím, že niqáb je ohromný šok pro lidi z nemuslimské společnosti. Jsme zvyklí vidět na lidech kolem nás tolik moc osobních informací jako je například jejich rasa, věk, jejich vzhled a atraktivita, niqáb neposkytuje nikomu tuto informaci. A to je velmi osvobozující“ (Zebiri 2008: 211)

Dvě z mých informátorek mají přímou zkušenost s nošením niqábu jedna přímo z českého prostředí druhá z muslimské země. Při jeho nošení poukazují na pocit větší svobody. Pociťovaly i větší moc nad svým okolím, tedy že ony sami vidí vše, ale sami jsou neidentifikovatelné. Tento pocit posílení a moci je v přímém rozporu se společenským vnímáním niqábu jako prvku oslabujícího ženy a symbolizujícího ženský útlak. Jelikož nikdo nemůže vidět, jak vypadají, jak se tváří, tato forma zahalení jim poskytuje mnohem více soukromí. Na druhé straně ovšem toto plnější zahalení vytváří i větší bariéru mezi ženou a okolím, a ne každá z mých informátorek by byla ochotna se takto plně zahalit. Zde pak

záleží na osobnosti ženy a jejím přístupu k okolnímu světu. Zda chce tyto bariéry vytvářet či nikoliv.

Anna se například v České republice prakticky vůbec nezahalovala, kvůli svým rodičům. Ale v arabské zemi, kde má svého snoubence, chodí zahalená vždy a občas nosí i niqáb.

Anna: „No niqáb někdy nosím taky. Jako burku ne, to v žádném případě, nebo ne jako v žádném případě, kdybych byla někde třeba v nějakém území, kde hrozí nebezpečí kvůli tomu, že jsem třeba pěkná, tak bych si dala burku, aby se mi nic nestalo. První, to bych chtěla zmínit, je to, že niqáb není součástí islámu, ale je velmi pohodlný. Pohodlností myslím to, že žena v niqábu má mnohem větší úctu a je jí také náležitě prokazována. Muži si nedovolí po vás pokřikovat „beautiful“ atd., většinou pouze ustoupí, uvolní vám cestu, abyste mohla krásně bez sebevědomých problémů projít, muži vám ani cestu nezkržují a nedotknou se vás. Někteří muži, když už musí teda pokřikovat, tak říkají „MashaAllah“ (krásná), „Allah Akbak“ nebo recitují z Koránu. Z hlediska islámu by se muži měli zdržet veškerých komentářů, ale na druhou stranu pokud recitují Korán, tak je to výraz nejvyšší úcty. Mně osobně to nevaží. Ale když hledí s otevřenou pusou a říkají „yess, i love it, beautiful“, tak si říkám, však mi vidí jen oči, a pak si uvědomím, že jim se právě líbí to, jak si žena váží sama sebe a ponechává svou krásu jen manželovi. Pro mě další výhoda nošení niqábu je to, že se ráda směju a usmívám a muži to můžou brát jako náznak, že se mi líbí a můžou něco zkusit. Když mám niqáb, tak se můžu usmívat a dělat ksichty jak chci, jen aby mi to nebylo moc vidět na očích (smích). Někdy člověk nemá ani potřebu interakce s okolím a v niqábu je člověk vcelku anonymní a nemusí moc prezentovat sám sebe. Prostě je za svou „niqábovou zdí“ a jde si po svém. Jinak niqáb nosím většinou, právě když nemám moc náladu se prezentovat a chci být odtržena od světa, nebo mám silný pocit, že nechci, aby na mě nikdo hleděl a já měla pokoj, i když v niqábu mám zas pozornost z hlediska úcty, nebo chci být co nejvíce čistá a odříznutá od pohledů mužů, ale i žen. Anebo když jdeme do trhových uliček, kde jsou většinou jen muži a je jim tam opravdu hodně. Pak je automatické, že oni se i na zed' přitlačí, jen aby mi nezavazeli. Někdy mám pocit, že když vidím ty zmalované Arabky, že chci být jiná a lepší. Na mě jde vidět, že jsem bílá, tudíž krásná, a i tak se zahaluju.“

Ludmila niqáb nenosí pravidelně, jednou si ho vyzkoušela s kamarádkou v ulicích Prahy a má s ním zkušenost i ze zahraničí. Popisuje v něm pocit moci, jelikož ona vidí vše kolem sebe, ale nikdo nevidí ji, neví jak se tváří, jak se chová pod niqábem.

Ludmila: „Jednou jsme se s kamarádkou domluvily, že si zkusíme i niqáb. Myslím, že byly docela pozitivní reakce, paradoxně jakoby. Ne, že by někdo nadával nebo tak, spíš jako koukali, potom si jako někteří chtěli povídat. Každopádně my jsme si to jako chtěly vyzkoušet, to jeho nošení v Česku nebo tak. Cítíš se v něm, jakoby cítíš, že můžeš kontrolovat všechno, jsi na ulici a připadáš ti, že kontroluješ všechno. Jakoby ty vidíš všechny ty lidi, ale oni nevidí tebe. Oni vidí jen ty oči. Je to takový pocit, jak já bych to jenom vysvětlila, připadáš si hrozně sebevědomá a prostě že máš nad vším nadhled a takovou kontrolu bych řekla. Víím, že třeba spousta lidí říkala, že nevíš, jestli se ta žena v tom niqábu směje nebo nesměje, to je taky blbost, poznáš to podle očí. I třeba tu ženu prostě podle očí, nebo podle chůze, nebo výšky prostě poznáš. Jednou jsme byli jakoby v Egyptě s tátou a já jsem tam měla jednu niqáb a měli jsme zrovna sraz. A on mě v tom niqábu prostě na dálku poznal podle očí. Takže to je docela zajímavý.“

STIGMA

Zahalení ženského těla, jde v západním kulturním kontextu silně proti hlavnímu myšlenkovému proudu. Anne Sofie Roald – norskosvédská religionistka zabývající se islámem, udává několik důvodů nenávisti, se kterými se západní muslimky potažmo konvertitky nosící hidžáb setkávají. Ženy mohou mnohdy vyvolat hněv ze strany nemuslimské západní společnosti v důsledku pocitu zrady v boji proti rovnoprávnosti žen a mužů tím, že se zahalují. Dále je zahalení v rozporu se samotnou náboženskou, sociální i kulturní strukturou. Další z důvodů, jaké Roald uvádí, a s nimiž jsem se nejednou setkala, je názor, že tyto ženy jsou součástí extremistických teroristických organizací, které ohrožují sociální stabilitu. (Roald 2001: 254)

Ač je vnímáno zahalení muslimských žen spíše jako omezující, a na nositelky je pohlíženo jako na pasivní oběti, je možné se na něj dívat i z druhé perspektivy, tedy jako na něco, co ženě naopak umožňuje vstoupit do veřejného prostoru. V knize The muslim Veil in North America (Alvi & Hoodfar & McDonough 2003) je popsán opačný jev u druhé či třetí generace muslimských dívek narozených v Kanadě. Zde mnoho feministek a národně smýšlejících lidí bojuje za zákaz nošení hidžábu v Quebeckých tátních školách. Jako jeden z argumentů uvádí, že dívky jsou nuceny svými rodinami k nošení šátku. Ovšem výzkum kolektivu autorek uvedených knihy tento stereotyp popřel. Mnoho mladých muslimek šátek začalo nosit dobrovolně a mnohdy tím vznikala konflikt v rodinách. Respondentky z tohoto výzkumu popisují,

že přibližně do svých dvanácti let si mohly hrát stejně jako jiné děti a jejich bratři a sýkat se s ostatními. Ovšem pak přišel zlom a rodiče je přestali pouštět ven bez dozoru. Jejich situace se rapidně změnila v momentě, kdy tyto mladé dívky začaly nosit šátek, rodiče jim poskytli větší důvěru a mohly se opět volně pohybovat bez doprovodu. Je tedy patrné, že rodiče je k nošení šátku přímo nenutili, ovšem situace, v jaké se nacházely, je dovedla k zahalení, které jim poskytlo větší svobodu pohybu (Alvi & Hoodfar & McDonough 2003: 17–18) Zahalení je tedy možné vnímat i jako prostředek k větší mobilitě a pocitu svobody samotných žen, ovšem v tomto konkrétním případě se nejednalo o konvertitky, ale rodilé muslimky.

I přesto že stigma není dnes vnímáno pouze jako určité tělesné označení anebo znevýhodnění, které jedince vylučuje ze společnosti. (Goffman 2003: 9) Šátek ač není tělesným znakem a je u konvertitek dobrovolným projevem a explicitním vyjádřením víry, funguje jako sociální vyloučení pro dané osoby. Nejedná se o plošné sociální vyloučení, ale i přesto mé respondentky zažívají stigmatizaci ve svém okolí.

Sociální stigma vzniká pod vlivem vnějšího okolí. Představuje nenaplnění očekávání, které má společnost vůči jednotlivci. Stigmatem může být jakýkoliv výraz odlišnosti jedince od určité sociální skupiny. Jedinec se stigmatem může být vystaven opovržení, posměchu, urážkám nebo dokonce fyzickému násilí. (Goffman 2003: 167) Tímto stigmatizujícím prvkem je u konvertitek právě zahalení, díky kterému jsou na první pohled odlišné od větší nové společnosti v České republice.

Definovala jsem si tři sféry, ve kterých dochází ke stigmatizaci muslimských žen. Jedná se o rodinu, veřejný prostor a zaměstnání/školu.

Rodina

Jedno z prostředí, ve kterých se konvertitky musí vyrovnávat se stigmatizací, je rodina. Je běžným tvrzením ze strany muslimských žen a žen konvertitek, že právě vzhled hidžábu ve veřejném prostoru může produkovat reakce, jako jsou urážky, protesty nebo jednoduše neodbytná zvědavost.

Nošení hidžábu má do značné míry vysokou sociální i ekonomickou cenu, je otázka, do jaké míry jsou konvertující ženy ochotné tuto cenu šátku věnovat. Jaké následky pak nesou ve svých životech. Touto cenou mám na mysli problémy, které mohou vzniknout v jejich rodinách, problémy vznikající v zaměstnání či při shánění zaměstnání, situace vznikající v okolí, v kterém se pohybují.

První fázi, kterou rodina musí obvykle překonat, je samotný fakt konverze k islámu. Pokud rodina akceptuje a přijme, že jeden z jejich členů konvertoval k islámu, nastává druhá fáze, a to je přijetí nového životního stylu, se kterým je u žen spjat také šátek a zahalování. Hidžáb je již expresivním vyjádřením víry, fakt konverze se v tento okamžik může zdát nezvratný a víc skutečný. Nejen mé informátorky, ale i například informátorky Zebiri poukazují na změnu postoje jejich rodiny ke konverzi jako takové a na nenávisť k šátku, nikoli vždy k víře samotné. Silný pocit nesouhlasu a odporu ke kusu látky. (Zebiri 2008: 106)

Kate Zebiri dále popisuje, že tento odmítavý postoj rodiny a okolí vede častokrát ženy k ještě silnějšímu přesvědčení a větší odhodlanosti hidžáb nosit. (Zebiri 2008: 106) V odpovědích u mých respondentek docházelo, jak ke smířlivému postoji ze strany rodiny, tak k pozvolnému přijetí, ale také například k naprostému odmítání anebo strachu ze strany respondentky vůbec tuto skutečnost rodině sdělit.

Ludmila: „Oni už to tušili, oni si toho všimli, takže to nebyla žádná novinka. V době kdy jsem se o islám zajímala, jsem to s nimi i konzultovala. Jako jo, byli překvapení, když jsem přišla s tím, že jsem oficiálně konvertovala, oni to v podstatě čekali.“ Dále jsem se ptala, zda se jejich postoj ke konverzi změnil poté, co začala nosit šátek. „Vzhledem k tomu, že třeba moje babička nosí šátek, moje teta nosí šátek (Upřesňuje, že nosí šátek, jelikož je to tradice u nich na vesnici) jako z tátovy strany, takže táta to přijal v pohodě. Máma ta měla spíš strach, že by mi tu třeba někdo mohl ublížit v Česku nebo tak.“

Vendula: „Je pravda, že jako nejhůř to dodneška nese mamka, jinak nejbližší okolí v pohodě. Ta mamka to prostě nemůže překousnout. Čistě tedy ten šátek, všechno ostatní ji nevádí, že můj manžel je muslim, že jeho rodina je muslimská, že prostě žijeme nějak podle islámu, ale prostě ten šátek na hlavě to nemůže překousnout dodneška. Právě že jen maminka, jinak všichni byli naprosto úžasní, přijali to prostě v pohodě, vůbec s tím nemaj problém, jako sem tam, nějaká narážka se objeví, jako ty máš ale tak pěkný vlasy blablaba, ale berou to, berou mě prostě.“

Martina: „Rodina si myslela, že jsem se zbláznila. Z rodiny to nejhůř nese babička, která to dodnes nezkoukla. Taky moje matka mě neustále napadá a obviňuje z jihadismu a terorismu. Lépe to snášejí muži v rodině. Otec dokonce již gratuluje k islámským svátkům a vysoce mě respektuje. Když jsem začala nosit šátek, tak zjistili, že si z nich opravdu srandu nedělám, ale že jsem muslimka. Opět babička mě se šátkem považuje za blázna a za „nemoderní“ a „pitomou“. Pro matku jsem terčem posměchu a výsměchu.“

Opět muži v rodině to přijali lépe. Otec mi dokonce připomíná nezapomenout si šátek, když jdeme ven.“

Eva: „Určitě by to přijali špatně. Pro ně asi jako pro zbytek celého rodiny je islám strašně špatná věc, teroristi a tak. Mám hrozně moc šátků a Korán, takže to oni o tom jako vědí, nebo spíš možná tuší, ale nikdo se se mnou o ničem nebažil, nikdo nic neříkal. Jednou jsme na to navázali řeč a prý to jsou špindírové, a že to je hrozně špatný a prostě takový ty, no co se tady říká v médiích a lidí tomu věřej, protože to je jednodušší, než kdyby si pak otevřeli třeba internet a zkusili si taky přečíst třeba něco jinýho. První manžel ten to v, ale já jsem mu to řekla takovou jako zábavnější formou, spíš jsem si z toho dělala legraci, ale nevím, jestli si myslí, že jo nebo ne. Řekla jsem mu, že jsem, že jsem konvertovala, že jsem muslimka. Zatím s tím žádný problém nebyl. Na druhou stranu si říkám, že mě nikdo nedonutí dělat něco, co nechci, i když co se týče bývalého manžela a dětí, tak tam ten strach prostě je a je silnější. Jednou jsem jako zkusila doma naznačit (před svými rodiči – pozn. autorky), tátova přítelkyně mě stříhala a mně se ty vlasy začaly strašně kroutit. Vypadala jsem trošku jako chobotnice. Tak říkám, tak co no, tak si hodím šátek na hlavu a bude to v pohodě. A oni hned: „No prosím tě, jsi snad úplně blbá, ještě tady provokuj.“ Takže ten šátek by tam určitě byl. Já myslím, že u nás v rodině to bude problém celkově, ať ze strany, že jsem přijala nějakou víru a z toho, že nosím šátek. Můžu jim to říct, až si najdu práci a vlastní bydlení, ale dokud mě živěj, tak já se bojím, že by mi dali třeba ultimátum, že se toho buď zřeknu, nebo že mě nebudou živit za takových podmínek. Nevím, co od nich můžu čekat nebo ne.“

VEŘEJNÝ PROSTOR

Pouhý vizuální aspekt hidžábu ve veřejném prostoru může vyvolat reakce, jako urážky, protesty proti zahalení nebo jen zvědavost. Hijžáb je důkazem přítomnosti islámu ve veřejném prostoru.

Stigma, která panují v České republice jsou velmi silná pro ženy, které se zahalují. Tento negativní postoj vůči zahaleným ženám zde nepanoval od prvopočátku. Negativní postoj je provázán se symbolikou šátku, který mu západní společnost přiřadila, ve vztahu k teroristickým útokům a postoji vůči islámu samotnému.

Všechny mé respondentky se alespoň jednou setkaly s konfrontací ve veřejném prostoru, tato konfrontace nemusela být nezbytně nutně přímá nebo násilná, ale na každou z nich, která nosí šátek, je dennodenně upírána pozornost. Zajímavé je, že nejčastěji muži

a starší dámy mají potřebu vyjádřit své negativní postoje vůči těmto ženám.

V průběhu mého výzkumu se postoj vůči muslimským ženám proměnil. V roce 2011 a 2012 kdy jsem prováděla první rozhovory s respondentkami, česká společnost o existenci těchto žen věděla jen minimálně. Sama jsem se setkávala s reakcemi plnými údivu, že někdo takový v České republice žije. Situace se v uplynulých letech s uprchlickou krizí a větší medializací islámu změnila. Stejný vývoj popisuje i Daniel Topinka ve své knize *Muslimové v Česku: etablování muslimů a islámu na veřejnosti*.

Lýdie: „Myslím si, že když člověk ten šátek nosí, tak v podstatě otvírá lidem dveře, aby se ptali. Protože, to se mi stává hrozně často, někdo si ke mně sedne v metru a začne se ptát anebo někde někoho potkám. Ty lidi potřebujou odpovědi na svoje otázky. Mám pocit, že když mám ten šátek, tak je k tím k sobě přitáhnu a tím pádem maj možnost získat někde odpovědi, který chtěj. Podle mě je to hodně o duševním nasazení. Víceméně si myslím, že lidi nejsou zlí, jen se boje něčeho, co neznaj. Prostě to potřebujou poznat, a že potom se to nějakým způsobem zlepší. Vždycky jakmile potkám nějakýho člověka, ať už je na mě hnusnej nebo jenom má otázky, tak ho beru, jako někoho, kdo potřebuje odpovědi. To je můj přístup, jak já přistupuju k lidem, kteří o islámu nic nevědí a kteří nějakým způsobem se mnou komunikuj. Prostě v tom vidím takový svo je poslání, že ty lidi potřebujou dialog, a tak já jim ho dám.“

Ludmila: „Lidi vycítí, jak se cítíš, jestli máš strach. Prostě jestli se necítíš dobře, tak oni to zkoušej. V podstatě když jsi si jistá a prostě nemáš strach anebo to bereš úplně v pohodě, tak oni to tak taky berou. Je tady prostě nějaký vnímání takhle.“

Blanka: „Pohledům tu neutečeš, to je fakt tady, jsi velmi snadno zaměřitelná.“

Pavla: „Určitě je jednodušší žít v nějaké muslimské zemi, než teda v Evropě. Nevím, jestli jsem v tom až tak vztahovačná, ale když člověk jde po ulici, tak vidí ty pohledy a lidi se vrací pohledem a šeptají si. Člověk s tím tak nějak počítá, že se tu nesetká s nějakým pochopením. Snažím se to jako vždycky omluvit, nebo si to nějak vysvětlit. Myslím si, nechci v tom být pesimista, ale myslím si, že to bude horší. Tady se každý bojí islamizace. Prostě ať si táhnou odkud přišli.“

Renáta: „Já nevím, jestli to holky zveličují anebo se jim to fakt stává. Já od té doby, co jsem začala nosit šátek, tak se ke mně lidi chovaj líp. Ve škole rozhodně, tam si mě dokonce oblíbili asi už tři profesori, díky tomu, že nosím šátek, jakože obohacuju tu atmosféru. Co se týče jako lidí, tak se mi stala jedna jediná věc. Jednou jsem

zaslechla něco typu – té bychom se také měli zbavit, když jsem vynášela odpadkový koš. Koupali se na mě, když jsem venčila Ferdu, to je jezevčík, já v šátku a sbírám hovínka. (smích) Je pravda, že někdy si na těch lidech všímám, ne že by mě nenáviděli, ale oni si řeknou „Ježíšmarjá ta je blbá“ nebo něco takového, protože jak říkáš, mám modré oči, ke všemu mluvím česky, to je pro ně nemyslitelné.“

ZAMĚSTNÁNÍ

Přestože legislativně doposud není zahalování v České republice do zaměstnání zakázáno a ženy se musí řídit nařízeními a směrnicemi v daném zaměstnání, tak se také musí podřídit nařízením zaměstnavatele.

Řada mých respondentek, se kterými jsem vedla rozhovor, měla zkušenosti ze škol a zaměstnání různé. Pokud se jednalo o školy, problémy se u nich nevyskytovaly, vzhledem k tomu, že se v 90% jednalo o ženy a dívky studující na vysokých školách, které jsou zvyklé přijímat i zahraniční studenty, ať už formou výměny studentů v rámci mobility Erasmus+, nebo stále zahraniční studenty, nesetkaly se mé respondentky s problémy na svých školách.

Co se týče zaměstnání, mnoho z nich bylo na rodičovské dovolené a teprve je čekaly první pracovní pohovory, nebo to byly studentky, které měly příležitostné brigády. Další část žen uváděla, že na pracovišti skutečně problémy se zahalováním mají anebo se ani neodvážejí do práce zahalovat. Jen velmi malé procento mých respondentek poukazovalo na bezproblémové zahalování v zaměstnání.

Klára Popová z výzkumného a vzdělávacího projektu *Muslimové očima českých školáků*, zinscenovala pokus, kdy se svými kolegy zaslala 66 českým firmám hledajících asistentku životopisy. Polovina těchto životopisů byla doplněna fotografií ženy v hidžábu, druhá polovina fotografií byla bez zahalení. Životopisy byly jinak naprosto identické a rovnoměrně byly rozdělené i obesílané firmy. V případě nezahalené kandidátky bylo obdrženo 18% kladných odpovědí a kandidátka byla pozvána na pohovor. V případě životopisu ženy s hidžabem nebyla kandidátka pozvána ani jednou. Tento výzkum se do značné míry shoduje se zkušenostmi muslimek hledajících práci.

Je nezbytné také podotknout, že současná, situace na pracovním trhu, kdy se velká část firem potýká s nedostatkem zaměstnanců, by mohla být do značné míry velmi pozitivně nakloněna i k ženám nosícím šátek.

Hedvika: „Šátek bych mohla do práce nosit možná v Praze, kdybych si sedla někam na ústřednu, ale já děti za deset tisíc neuživím. Měla

jsem problémy najít práci se šátkem. Teď dělám ekonomku-účetní ve dvou firmách a stýkám se s klientama, takže je nežádoucí, aby mě viděli v hidžábu. Tady jsme v Čechách, ať chceš nebo nechceš, já ty holky hrozně obdivuju, že v těch šátkách chodí, ale ony všechny jsou buď studentky a někdo je živí, anebo mají manžely a ti je živí, ale mě nemá kdo živit. Já se musím živit sama. Takže to je problém. Je to i tím, že mi prostě nemá kdo pomoci s tou mojí finanční situací, takže nemám moc na výběr.“

Martina: „V UK ano, do práce v šátku chodím. Protože jsem v právní profesi, někdy jsem uvažovala o tom šátek sundat na pohovor, ale nakonec jsem se rozhodla si ho nechat s tím, že mě zaměstná ten, kdo mě vezme takovou, jaká jsem. Nyní pracuji pro britskou vládní organizaci, jenž monitoruje finanční trh jako investigativní právníčka. V práci například nedostávám za ukončení projektu flašku, ale květiny, protože podle obléčení lidé vědí, jaký je můj lifestyle.“

Pavla: „V práci je to takový jakože si z toho dělají srandičky a tak. Pracuji jako zdravotní sestřička v nemocnici. Zjišťovala jsem si, jak by to jako bylo, kdybych ho chtěla, jedna strana mi řekla, že jsou daný nějaký předpisy, co se má nosit jako pracovní, a že tohleto by nebylo povolený. Od někoho jinýho jsem se zase dozvěděla, že pokud by to mělo určitou úpravu a délku, tak by to mohlo jít. Úplně jako nevím, jak by to vypadalo v reálu. Myslím si, že třeba ani ti pacienti by nechtěli být takhle ošetřovaní, nevím. V této práci jsem byla ještě před tím, než tohle všechno začalo, takže možná je to i tím, že mě znají předtím a teď. Setkalo se to s posměšnejma reakcema. Kdyby byla ta možnost, tak bych ho nosila, spíš jakože nechci vyvolávat nějaký konflikty nebo nedorozumění, nebo jako zbytečný střety s tímhlentím, jak ze strany pacientů, tak ze strany spolupracovníků. Ani si ho nebudu prosazovat v té nemocnici, snad by jako nebylo ani zhoršení, že by mi dělali třeba naschvály, myslím si, že by to spíš ani neprošlo a byly by kolem toho akorát problémy a víc by je to naštválo. Třeba se to ale změní.“

Je patrné, že muslimské ženy se cítí na pracovním trhu, ať už oprávněně či na základě svých potencionálních domněnek, skutečně znevýhodněné. Stigmata, která zde panují, jsou natolik silná, že mnohé z nich ani svou možnost zahalovat se v zaměstnání nezkusí či neprosadí. Ovšem na tom není nic nepochopitelného, pokud se tyto ženy musí samy postarat o svou finanční nezávislost a zabezpečit se, pokud nemají rodiče či manžele, kteří by je živily, nemožou si dovolit jakékoliv znevýhodnění sama sebe na pracovním trhu. Většina z nich by byla ochotná se ve špatné finanční situaci vzdát vizuálního vyjádření

svého náboženství a do zaměstnání se neza-
halovat. Mnohé z nich to vnímají jako posled-
ní možnost. Některé z nich, jako například
Bára, si připadají v západní společnosti natolik
sociálně vyloučené, že šátek nenosí nejen do
zaměstnání, ale i v běžném životě. (Davidová
2015: 85)

EXPERIMENT

Během mého dosavadního výzkumu jsem
provedla také experiment, během něhož jsem
sama nosila šátek. Ani při jednom z experi-
mentů se nejednalo o kontinuální nošení šátku
po delší časový úsek. Tímto experimentem
jsem se snažila vžít do mých respondentek, do
toho, jaké to je si šátek vzít poprvé do veřej-
ného prostoru, jaké je snášet pohledy kolem-
jdoucích. Sama jsem si chtěla prožít pocity,
jaké mají mé respondentky.

Šátek jsem během prvního výzkumu nosila
pouze nárazově a situačně například do města,
na brigádu do nákupního centra, na večeri s ka-
marádkou, do školy, nosila jsem ho ve svém
rodném městě, nebo v Praze.

Na počátku jsem měla obavy z toho, jak
bude mé okolí reagovat. Pociťovala jsem ztrátu
především vizuální podoby, když mě nepoznali
lidé z mého okolí. Pro lidi na ulici jsem se sta-
la objektem zájmu. Nebylo prakticky možné
splynout s davem a být neviditelná. Sama jsem
vnímala jakési zrcadlení nálad, pokud jsem se

cítila v daný den psychicky dobře a měla dob-
rou náladu, měla jsem pocit, že lidí kolem mě
na mě reagují lépe. Pokud jsem měla špatnou
náladu, měla jsem pocit, měla jsem z lidí ko-
lem sebe nepříjemný pocit.

Během druhého experimentu jsem se roz-
hodla zkusit žádat o zaměstnání s šátkem. Vy-
hledala jsem si informaci, že v nákupním cen-
tru hledají do několika obchodů a restaurací
pokladní nebo servírky. Vytiskla jsem si životop-
isy a rozhodla se o zaměstnání ucházet přímo
v provozovnách. Na prvních třech místech
jsem byla bezprostředně odmítnuta, reakce
byla natolik pohotová, že jsem šátku nepřiklá-
dala příliš velkou váhu. Vždy mě odmítli s tím,
že pozice je již obsazena. Následovala prodej-
na Tesco, kde hledali pokladní na kasu. Dáma,
která vedla pracovní pohovor, se mě ihned ze-
ptala, zda musím nosit šátek. Načež, na mou
odpověď, že ano, že ho nosím z náboženských
důvodů, reagovala pozitivně s vysvětlením, že
jí to nevádí, ale že se musí zeptat své nadříze-
né. Když za námi dorazila její nadřízená, také
mě ubezpečila, že s šátkem problém nemá,
ale že musí zavolat svým nadřízeným. S tímto
jsme se rozloučili. Ještě to samé odpoledne mi
paní, která vedla pracovní pohovor, volala, že
by mě ráda přijala.

Je nutné dodat, že v době tohoto experimen-
tu jsem měla vlastní zaměstnání, domnívám
se, že jsem díky tomu na pohovoru působila

uvolněně a sebevědomě, jelikož mi nešlo
o vlastní finanční a existenční zajištění. Přesto
naprosto chápu mé respondentky, které se to-
hoto kroku obávají, mají strach přijít na pra-
covní pohovor v šátku anebo se v zaměstnání
po konverzi začít zahalovat.

ZÁVĚR

Pro některé muslimy znamená nezahalená
žena pokrok a modernizaci a pro jiné zase
úpadek kulturních hodnot a vzdálení se od
boha a přijetí západní dominance.

Čím více se zabývám tématem zahalování,
tím si více uvědomuji, že zahalování nebude
nikdy neutrálním fenoménem. Nebude nikdy
jednotný v rovině osobní, náboženské a kul-
turní. Zahalování mělo vždy rozmanité množ-
ství významů v rozdílných časech a na rozdílných
místech.

Zahalování u konvertitek není kolektivní
praxí, která by byla vykonávána na základě
tlaku, který by na ně byl veden z vnějšího pro-
středí společnosti ba naopak. Stejně tak mé
respondentky vnímají každá zahalení jinak,
jedná se o silně individuální rozhodnutí
a osobní volbu, kterou si některé zvolí ihned
po konverzi, jiné do ní musí, ať už psychicky
anebo jiným způsobem dospět. Všechny se
ovšem shodují na potřebě skromného obleče-
ní, které není obepnuté, vyzývavé a činí je tak
cudnými.

LITERATURA A ZDROJE

- Alvi, S. S., Hoodfar, H. a McDonough, S. (2003). *The Muslim veil in North America: issues and debates*. Toronto: ON: Women's Press.
- Bernard, H. (2006). *Research methods in anthropology: qualitative and quantitative approaches*. Lanham, MD: AltaMira Pres.
- Davidová, M. (2015). *Zahalování českých konvertitek k islámu*. Praha: Univerzita Karlova.
- El Guindi, F. (1999). *Veil: modesty, privacy, and resistance*. New York: Berg.
- Goffman, E. (2003) *Stigma: poznámky k problému zvládnání narušené identity*. Praha: Sociologické nakladatelství.
- Lofland, J. Skonvod, N. (1981) *Conversion Motifs*. New Yourk: Journal for the scientific study of religion.
- Roald, A. S. (2001). *Women in Islam: the Western experience*. New York: Routledge.
- Skarlantová, J. (2007). *Oděv jako znak: sémiotické funkce oděvu a jejich axiologické proměny*. Praha: Univerzita Karlova.
- Topinka, D. (2016). *Muslimové v Česku: etablování muslimů a islámu na veřejnosti*. Brno: Barrister & Principal.
- Zebiri, K. (2008). *British Muslim converts: choosing alternative lives*. Oxford: Oneworld.
- *Zákaz šátků a niqábu v Čechách?* dostupné z: http://ona.idnes.cz/zahalovani-muslimek-0l3-/spolecnost.aspx?c=A140909_163942_spolecnost_haa#utm_source=sph.idnes&utm_medium=richtext&utm_content=clanek-box, Cit: 18.10.2014